

Statsminister
Odvar Nordli

S P E R R E F R I S T
Lørdag 2. april 1977 kl. 1000.

SYSSELSETTING OG ØKONOMISK POLITIKK

Statsminister Odvar Nordlis foredrag på europeisk faglig/politisk møte i Oslo 2. april 1977.

De faglige organisasjoner og politiske partier som er representert på dette møte spiller alle en viktig rolle i sine lands politikk. De har et betydelig ansvar for den økonomiske politikk som blir ført i de enkelte land.

Dette gjelder ikke bare de politiske partier som har ansvaret for regjeringsmakten. Det gjelder også i de land hvor de sosialdemokratiske partier spiller en viktig rolle som et ledende opposisjonsparti.

I alle land spiller fagbevegelsen en nøkkelrolle

- 2 -

for påvirkningen av inntekter og andre økonomiske spørsmål.

Vi har i Europa i de siste 30 år ført en økonomisk politikk med sikte på den mest mulig frie utveksling av varer og tjenester landene imellom. Vi har delt troen på at en mest mulig fri utvikling av landenes spesielle fortrinn og muligheter ville gi hvert enkelt land og også vår samlede økonomiske og sosiale utvikling de største fordeler. Våre menneskelige ferdigheter og materielle ressurser blir etter vår oppfatning best utnyttet gjennom et slikt arbeidsfellesskap mellom nasjonene.

Vi vil som kjent i år sette en sluttstein for utbyggingen av frihandel innen Vest-Europa. Vi vil da ha etablert tollfri handel med industrivarer både innenfor og imellom de to store handelsorganisasjoner i Vest-Europa,

i alt et samfunn på 300 millioner mennesker.

Den omfattende liberalisering av det internasjonale økonomiske samkvemmet øker landenes avhengighet av hverandre. Prisstigning i ett land vil lett eksporteres til det neste. En ekspansiv eller en kontraktiv tendens i det økonomiske liv blir overført til de andre europeiske landene gjennom det innbyrdes handelssamkvem, og de industrielle og finansielle forbindelser som følger handelen.

Den sterke internasjonale avhengighet landene imellom skjerper kravene til den nasjonale økonomiske politikk, selv om utformingen og gjennomføringen av en nasjonal økonomisk politikk i første rekke har som sitt siktemål å påvirke landets egen økonomi. Gjennom det omfattende og åpne økonomiske samkvem som finner sted har de indre økonomisk/politiske tiltak automatisk også en virkning for

utlandet. Dette fører til at når man har ansvaret for sitt lands økonomiske politikk, har man også medansvar for den økonomiske politikk i en større internasjonal sammenheng.

Allerede i den store økonomiske internasjonale krisen i begynnelsen av 1930-årene nådde man den erkjennelse at svingninger i det økonomiske liv ikke var resultat av noen slags naturkrefter, men var et produkt av menneskenes og samfunnenes egne handlinger. Inntil da hadde troen på det liberalistiske systems fullkommenhet vært dominerende. Det ble den gang erkjent at man i tillegg til fri-konkurransens krefter også måtte ha et sterkt innslag av ledende og påvirkende krefter fra det offentliges side. Det sto den gang i første rekke om å øke sysselsettingen og produksjonen i den industrialiserte verden.

I mesteparten av etterkrigstiden har vi sett at de vest-europeiske landene har lyktes rimelig godt i å holde oppe de ekspansive og stabiliserende krefter som har ført til en høy og økende produksjon og sysselsetting, en meget sterk øking i det internasjonale varebytte og eliminering av økonomisk nød som det største sosiale problem i landene.

I store deler av etterkrigstiden lyktes vi å bevare framgang og stabilitet, samtidig som prisstigningen ble holdt innenfor akseptable grenser. Fra 1960 til 1970 var det i Vest-Europa en gjennomsnittlig prisstigning på 4 - 5 %. Det tok tid før man aksepterte dette som en nødvendig pris for den generelle økonomiske ekspansjon med det høye sysselsettingsnivå som det lyktes å opprettholde i denne perioden. I de fleste landene lyktes man tålelig bra i å

løse de fordelingsmessige problemer som denne langvarige prisstigningen skapte.

Men mot slutten av 1960-årene, og i første rekke etter 1970, har vi opplevd en prisstigningstakt på en helt annen høyde enn tidligere. Prisstigningen har vært så sterk at den har vært en alvorlig trusel mot økonomisk stabilitet i mange land. Den sterke prisstigning har bidratt til å forrykke grunnlaget for investeringskalkyler, for inntektsfordelingen i landene, og den har bidratt til å skape dype rystelser i det internasjonale betalingssystemet.

Samtidig med denne alvorlige prisutviklingen, har vi i Europa i årene fra 1974 stått overfor det dypeste økonomiske tilbakeslag siden 1930-årene.

I de europeiske OECD-landene har det i de to siste

vintrene vært om lag 5 millioner arbeidsløse mennesker. Det er i øyeblikket få tegn til en bedring i dette på kort sikt.

Det er et grunnleggende mål i de sosialdemokratiske partier og i den del av fagbevegelsen hvor vi har vår styrke, å bekjempe arbeidsløsheten, og legge grunnlaget for en politikk som kan gi full sysselsetting.

Men det må også tas med som en fundamental erkjennelse at full sysselsetting på lengre sikt bare kan oppnås hvis man lykkes å holde den nødvendige økonomiske og finansielle stabilitet. Hvis landene kastes ut i dyptgående betalingsbalanseproblemer, og/eller hvis landene herjes av en sterk og ukontrollerbar prisstigning, vil det på lengre sikt ikke være mulig å føre en politikk med full sysselsetting.

Det erkjennes derfor at den økonomiske politikk må rettes samtidig mot alle disse tre problemer, sysselsettingen, prisstigningen og betalingsbalansen. Hittil har vi ikke funnet fram til noen politikk som fullt ut kan tilfredsstille disse tre målene samtidig.

Det er fortsatt behov for en økonomisk politikk som sørger for at den totale etterspørsel blir passe stor, og avveid på en slik måte at en på den ene side har lavest mulig arbeidsløshet og på den annen side unngår for sterk prisstigning. Enda viktigere er det at vi kan få til en økonomisk nytenking, slik at en i større grad enn før kan oppnå høy sysselsetting uten sterk prisstigning. Nytenkingen må finnes først og fremst på to områder. Det ene gjelder en større vilje til å bruke selektive offentlige

tiltak rettet spesielt mot distrikter, næringer og grupper av arbeidstakere med manglende sysselsetting. Det andre gjelder muligheter for nye samarbeidsformer i inntektsdannelsen, slik at større sysselsetting ikke skal slå ut i større lønns- og prisstigning.

Den endelige avveining mellom disse forskjellige tiltak vil måtte være forskjellig i de enkelte land, bl.a. etter hvor mye de selv er i stand til å påvirke sin egen prisutvikling, og den betalingssituasjon de befinner seg i.

Men det er også viktige skille i den grunnleggende politiske tankegang som ligger bak den økonomiske politikk.

En hovedlinje vil peke i retning av større vekt på den interne finansielle stabilitet, og bedriftenes lønnsomhet, enn på hensynet til arbeidsmarkedet. En sosialdemokratisk politikk bør etter mitt skjønn være kjennetegnet ved at

man legger større vekt på å kunne tilby arbeid for alle.

Jeg tror det er viktig at det fra de drøftinger vi skal ha i dag og i morgen vil springe klart fram at vi som sosialdemokrater har et syn på utformingen av den økonomiske politikk som klart forteller at vi er talsmenn for de store lønnstakergrupper i disse landene.

Vår teknologiske evne til å dekke våre folks materielle behov og vår innsikt i hvordan det økonomiske system virker, gir oss i dag større muligheter enn noen gang før til å bestemme over utviklingen i de europeiske samfunn. Vi kan selv bestemme over konjunkturutviklingen, om vi går sammen om en politikk. I dag har vi et godt utgangspunkt for en slik politikk, for en gradvis bedring i den finansielle stabilitet og for reduksjon av arbeidsløsheten.

Økonomien i De forente stater, som er en viktig stimulan for Europa, er definitivt i oppgang. I Europa er bildet blandet og lite oversiktlig. Alt i alt regner som kjent OECD med at de europeiske medlemslandene under ett i løpet av året vil øke sin produksjon med 2 1/2 %. Men bak dette gjennomsnittet ligger store variasjoner, og flere av de viktigste land har en svak produksjonstendens. Vår oppgave må være å forsterke de aktuelle impulser til fremgang, trekke alle land med i den og utjevne de store ulikheter mellom landene.

Prisstigningen i Europa er i år avtagende i forhold til fjoråret. Dette er et viktig og et gledelig innslag, og skaper i seg selv grunnlaget for en mer ekspansiv økonomi. Jeg er imidlertid klar over at hvis ekspansjonen settes inn så sterkt at den forrykker denne gradvise stabilisering

på prissiden, vil man i neste omgang ha skadet grunnlaget for en videre vekst i produksjon og sysselsetting. Vi bør også være klar over at mens de internasjonale råvarepriser i en tid har vært synkende og lave, er det nå tegn til at flere av dem på ny øker. Dette gir en ny og uheldig vanskelighet på prissiden.

Jeg tror ikke at formålet med dette møtet bør være å utdele attester til de enkelte land om hvor vellykket de oppfyller sine plikter i sin nasjonale og internasjonale økonomiske politikk. Jeg tror heller at møtet bør lede fram til et alminnelig ønske og en alminnelig oppfordring til alle lands regjeringer om å gjennomgå sitt lands økonomiske politikk i lys av de virkninger denne politikken har på sysselsetting og prisutvikling hos

de nære handelspartnere i Europa.

Det er i denne sammenheng en selvfølge at de økonomisk sterke land, med relativ lav prisstigning og en tilfredsstillende utenriksøkonomi, at de benytter sin styrke til å øke etterspørselen både for å øke sysselsettingen i sitt eget land og for å stimulere den økonomiske utvikling i andre land.

De land som ligger etter i prisstabilitet og som sliter med betydelig utenriksgjeld, må på den annen side vise varsomhet med den generelle etterspørsel. I disse land kan en reduksjon av arbeidsløsheten i første rekke oppnås med bruk av selektive tiltak som bedrer forholdene på arbeidsmarkedet uten å føre til større prisstigning.

Som europeiske, sosialdemokratiske ledere har vi et særlig tungt ansvar overfor de 5 millioner arbeidsløse

i Vest-Europa.

Etter OECD's "medium term strategy", som ministermøtet i fjor sommer ga sin tilslutning til, vil vi selv i 1980 bare ha gjort moderate framskritt mot full sysselsetting og en rimelig finansiell stabilitet.

Resolusjonen fra OECD's ministerråd må ikke bli en sovepute.

Den bør av oss oppfattes som en utfordring til å nytte alle muligheter til å nå våre mål tidligere. Det vil kreve fantasi, dristighet og besluttsomhet å formulere en politikk med et slikt siktepunkt.

Den økonomiske utvikling påvirkes av politiske handlinger, ikke bare av naturgitte krefter.

Det er opp til regjeringene i hvert enkelt land

- og også i et større internasjonalt fellesskap - å utnytte mulighetene til å føre en politikk som kombinerer vårt sosiale grunnsyn med en rasjonell økonomisk politikk.

Men regjeringene er ikke alene om å føre politikk. Og de vil ikke kunne lykkes i sine bestrebelser medmindre de store organisasjonene har de samme siktemål - og medmindre de bruker sin styrke og innflytelse slik at veksten kan oppnås under mer stabil balanse enn vi har sett i de senere år.

Jeg vil også gjerne knytte noen ord til et problem som oppstår når de enkelte landenes politikk er i utakt på dette område. Når et land fører en politikk med høyere sysselsetting enn sine handelspartnere, blir vanligvis lønns- og kostnadsøkingen høyere i dette ene landet. Dette vil i neste omgang svekke konkurranseevnen, og bringe den høye sysselsetting i fare.

Dette innebærer at hvis et land sterkere enn andre etterlever kravet om høy sysselsetting, vil det i neste omgang kunne bli straffet for dette.

Dette forholdet understreker behovet for en solidarisk politikk på dette område, også utover landegrensene.

Jeg har hittil i det vesentlige berørt det ansvar som påligger oss som faglig og politiske ledere i Vest-

Europa for å påvirke forholdene i våre egne land internt, og også det ansvar vi har som medlemmer i en gruppe land som gjennom en utstrakt samhandel er sterkt økonomisk avhengig av hverandre.

Men vi må også med vårt felles sosialdemokratiske grunnlag og de internasjonale solidaritetskrav som er en viktig del av vår politiske filosofi, rette blikket ut over Europas grenser. Uansett hvilke interne økonomiske problemer vi for tiden har å slite med, kommer vi ikke forbi at vi er den rikeste del av verden. Det er vi som har et betydelig ansvar for å påvirke den økonomiske utviklingen i den tredje verden.

Det har vært hevdet at en fortsatt økonomisk vekst i den rike verden skjer på bekostning av de fattige landene, og at vi derfor må avstå fra en videre øking i vår egen

produksjon. Vi har i de senere år fått en smertelig erfaring på hvor utilstrekkelig denne tankegangen er.

Et økonomisk tilbakeslag i de industrialiserte land rammer kanskje utviklingslandene sterkere enn det rammer oss selv. Det er neste pinlig å måtte innrømme at de økonomiske overføringene gjennom utviklingshjelp fra den rike verden til de fattige landene har gått ned i de senere år. Videre har det generelle deprimerte økonomiske klima redusert våre kjøp fra utviklingslandene, og redusert vår direkte deltakelse i investeringer i de fattige landene. Dertil kommer at utviklingslandene åpenbart har vært den mest tapende part når det gjelder de store forskyvningene i internasjonale priser de senere år.

Vi vet at i den oppfølging av resultatene fra

UNCTAD IV i Nairobi i fjor, følger regjeringene i alle utviklingsland nøye med i hvilke økonomisk/politiske beslutninger som regjeringene i Vest-Europa fatter.

Vi har ærlig talt i de senere år i Vest-Europa ikke kommet med mange nye epokegjørende tiltak til beste for en ny økonomisk verdensordning. Vi kan på vår side vanskelig framvise noen stor stolthet over resultatene fra Nairobi i fjor. Samtidig vet vi at problemene i den tredje verden skjerpes, og at oppmerksomheten konsentreres mot hva vi i våre land gjør, og hva vi ikke gjør.

Vi vil sannsynligvis neppe noen gang i en større gruppe europeiske land finne full samstemmighet om hvilke tiltak som alt i alt er de klokeste og mest hensiktsmessige til fordel for de fattige land. Men ved enkelte anledninger står vi overfor så massive krav og forventninger

fra dette store flertall av verdens befolkning at behovet for å gjøre noe som går i den riktige retningen er langt viktigere enn å unnlate å treffe en beslutning, fordi noen av oss mener at andre tiltak er enda bedre. Selv om forholdet til den tredje verden ikke er et direkte tema for denne konferansen, har jeg likevel funnet det nødvendig å uttrykke noen tanker om dette forhold, ikke minst fordi man i den oppfølging av UNCTAD IV som nå pågår i Geneve, for tiden ser ut til å være inne i en meget vanskelig fase.

La meg avslutningsvis understreke følgende:

De høye oljepriser er kommet for å bli. Vi må derfor regne med at de vest-europeiske land samlet sett i flere år framover vil ha et underskott i sin driftsbalanse overfor OPEC-landene. Jeg har nevnt betydningen av at vi forsøker å få til en bedre intern fordeling av dette underskottet for å lette sysselsettingsmulighetene i de land som har en svak utenriksøkonomi. For Vest-Europa som helhet og for hvert enkelt land vil mulighetene for å øke sysselsettingen bli vesentlig bedre dersom også driftsunderskottene kunne reduseres.

I tråd med det jeg nettopp har sagt om vårt ansvar og vår solidaritet overfor den fattige del av verden vil jeg i denne sammenheng peke på mulighetene for å øke vår hjelp

og vår kreditt til de fattige land for på den måte å øke eksporten av varer og tjenester som disse land sårt trenger. Særlig kan dette gjelde investeringsvarer for utvikling av det lokale næringsliv. Ved økt hjelp og økt kreditt til de fattige land kan vi bidra til internasjonal løsning av betalingsproblemene som både hjelper de fattige land og øker sysselsettingen i våre europeiske land. Dersom arbeiderbevegelsen i Europa kan bære en slik ide fram til praktiske resultater vil det være i samsvar med de beste sosialdemokratiske tradisjoner.